

WPŁYW PANDEMII COVID-19 NA KONIUNKTURĘ – OCENY I OCZEKIWANIA

W dniach od 1 do 10 marca 2022 r. po raz kolejny zostało przeprowadzone przez GUS badanie opinii na temat oceny wpływu pandemii COVID-19 na koniunkturę na próbie jednostek przemysłowych, budowlanych, handlowych i usługowych z siedzibą w województwie kujawsko-pomorskim.

Badanie składało się z 6 pytań, a odpowiedzi były udzielane przez respondentów na zasadzie dobrowolności. Wyniki badania zostały pogrupowane według reprezentowanego przez respondenta sektora i zaprezentowane jako procent odpowiedzi na dany wariant. W celu oceny nastrojów przedsiębiorców porównano wyniki uzyskane w marcu 2022 r z wynikami analogicznego badania z wybranych miesięcy w 2021 r. (tj. marca, czerwca, września i grudnia).

Tabela 1. Odsetek wskazań wariantów oceny skutków pandemii koronawirusa i jej konsekwencji dla prowadzonej działalności gospodarczej przez jednostki prowadzące działalność na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w poszczególnych sektorach (%).

Wyszczególnienie	nieznaczące					poważne					zagrożające stabilności firmy					brak negatywnych skutków				
	03.21	06.21	09.21	12.21	03.22	03.21	06.21	09.21	12.21	03.22	03.21	06.21	09.21	12.21	03.22	03.21	06.21	09.21	12.21	03.22
przetwórstwo przemysłowe	58,20	65,40	63,30	54,00	60,30	28,00	17,80	24,10	23,50	16,50	8,80	7,70	3,20	8,50	10,10	5,00	9,10	9,40	14,00	13,10
budownictwo	44,50	49,90	66,90	66,60	73,60	43,20	27,20	3,60	17,70	7,90	9,80	3,50	6,30	0,00	11,00	2,50	19,40	23,20	15,70	7,50
handel hurtowy	78,30	32,50	80,40	82,30	78,30	10,80	9,70	7,80	4,00	8,20	4,20	3,30	2,90	7,30	1,10	6,70	54,50	8,90	6,40	12,40
handel detaliczny	42,90	41,70	44,60	48,70	53,80	40,20	47,30	40,10	15,80	38,50	15,40	3,90	10,40	29,60	0,90	1,50	7,10	4,90	5,90	6,80
usługi	64,10	63,80	78,70	73,20	69,30	29,20	24,10	7,10	13,40	30,70	4,50	2,00	0,00	3,60	0,00	2,20	10,10	14,20	9,28	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 1. ocena skutków pandemii jest zróżnicowana i zależna od sektora, w którym respondenci prowadzą działalność gospodarczą. Możemy zauważyć, że **poważnych skutków pandemii koronawirusa obawiają się najczęściej respondenci mający bezpośredni kontakt z klientem, czyli ci, którzy reprezentują sektor handlu detalicznego i usług.** Choć ocena skutków pandemii jako poważnego zagrożenia dla firmy wskazywana przez jednostki sektora usług była zróżnicowana w czasie (7,1% wskazań we wrześniu 2021 r., a 30,7% w marcu 2022 r.) to porównując ocenę rok do roku widzimy, że była ona na zbliżonym poziomie sięgającym około 30% wskazań. W badanym okresie około 40% respondentów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie handlu detalicznego zgłaszało poważne obawy wynikające z konsekwencji pandemii. Wyjątkiem były odpowiedzi w badaniu przeprowadzonym w grudniu 2021 r., gdzie aż niemalże 30% z nich uważało, że skutki pandemii mogą nawet zagrozić stabilności ich firmy.

Ocena skutków pandemii wśród przedstawicieli prowadzących działalność polegającą na handlu hurtowym była identyczna zarówno w marcu 2021 jak i 2022 roku. Dokładnie 78,3% z nich w nieznacznym stopniu obawiało się skutków pandemii. **Należy zwrócić uwagę, na fakt, że w czerwcu 2021 r., gdy po raz kolejny były luzowane obostrzenia 54,5% przedstawicieli firm z sektora handlu hurtowego nie zauważało negatywnych konsekwencji pandemii dla prowadzonej działalności.**

Niepokojące są natomiast oceny respondentów z sektora przetwórstwa przemysłowego i budownictwa. Należy zauważyć, że mimo zaobserwowanego zmniejszenia z 28% do 16,5% r/r odsetka przedstawicieli firm zajmujących się przetwórstwem przemysłowym obawiających się poważnych skutków pandemii, to **w marcu 2022 r. niemal co dziesiąty przedsiębiorca twierdził, że skutki pandemii mogą zagrozić funkcjonowaniu jego firmy.** Podobną ocenę zanotowano wśród przedstawicieli sektora budownictwa. Jest to zastanawiające szczególnie ze względu na fakt, że w grudniu 2021r. nikt z nich nie miał takich obaw.

Tabela 2. Szacunkowy odsetek pracowników (niezależnie od rodzaju umowy), których w danym miesiącu mogła objąć wskazana sytuacja (%).

Wyszczególnienie	praca zdalna i zbliżone formy pracy					nieplanowane nieobecności z tytułu urlopów, opieki nad dziećmi, członkami rodziny					brak pracowników z uwagi na kwarantannę lub inne ograniczenia				
	03.21	06.21	09.21	12.21	03.22	03.21	06.21	09.21	12.21	03.22	03.21	06.21	09.21	12.21	03.22
przetwórstwo przemysłowe	7,30	4,50	4,10	6,40	4,50	4,00	1,70	2,80	3,00	2,00	4,00	1,20	1,60	1,80	2,30
budownictwo	3,30	2,30	0,40	1,50	0,90	6,40	6,00	3,00	2,30	3,10	5,30	2,80	0,10	1,90	7,40
handel hurtowy	5,40	3,70	2,10	4,10	2,60	2,70	2,40	1,80	4,50	1,00	2,80	0,80	1,60	2,00	2,70
handel detaliczny	4,60	1,90	1,20	2,40	3,40	4,90	4,50	4,60	4,90	5,70	6,00	4,40	3,20	8,00	4,00
usługi	26,80	24,60	33,90	36,60	22,20	3,00	2,60	0,30	2,80	6,50	2,90	0,60	0,00	2,70	5,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Nie każdą pracę można wykonać zdalnie dlatego rozbieżność wskazań odnośnie wydelegowania pracowników do pracy zdalnej pomiędzy sektorem usług a budownictwem w ogóle nie dziwi. **Powszechnie wskazuje się, że jednym ze skutków pandemii koronawirusa jest rozpowszechnienie pracy zdalnej na co dzień. Jest to szczególnie widoczne w sektorze usług.** Na podstawie danych uwzględnionych w tabeli 2. możemy zauważyć, że w 2021 r. w sektorze usług odsetek osób wykonywujących pracę zdalnie miał tendencję wzrostową, natomiast w marcu 2022 r. odnotowano spadek udziału z 36,6% (w grudniu 2021 r.) do 22,2% osób. Zmniejszenie to można przypisać zwiększającej się obawie o niemożność wykonywania pracy przez pracowników (mimo, iż mogli oni wykonywać tę pracę z domu) z powodu konieczności opieki nad dziećmi lub innymi członkami rodziny bądź nieplanowanego urlopu (z 0,3% we wrześniu 2021 r. do 6,5% w marcu 2022 r.), czy kwarantanny (z 0% we wrześniu 2021 r. do 5,9% w marcu 2022 r.). Zanim 28 marca 2022 r. został zniesiony obowiązek izolacji domowej, kwarantanny granicznej i kwarantanny domowej dla współdomowników to absencja pracowników z tego tytułu niepokoiła na początku marca 2022 r. także przedsiębiorców z sektora budownictwa (7,4%), usług (5,9%), czy handlu detalicznego (4,0%).

Tabela 3. Szacunkowa zmiana zamówień na półprodukty, surowce, towary i usługi w porównaniu do sytuacji gdyby nie było pandemii (%).

Wyszczególnienie	przetwórstwo przemysłowe	budownictwo	handel hurtowy	handel detaliczny	usługi
03.2021.	-0,2	-18,4	-2,6	-5,0	-11,7
06.2021.	0,1	-5,5	-2,7	-4,6	-6,8
09.2021.	-1,4	-0,3	-1,2	-4,5	-3,1
12.2021.	-1,4	-2,1	-2,2	-4,4	-10,4
03.2022.	-2,1	-11,0	-1,9	-3,6	-15,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kolejnym skutkiem przypisywanym pandemii koronawirusa są przerwane łańcuchy dostaw, zaburzenie cykliczności zamówień na półprodukty, surowce, towary i usługi. Z taką sytuacją przedsiębiorcy borykają się od dwóch lat, jednakże jak możemy zauważyć ich **nastroje są przeważnie pesymistyczne**. W sektorze przetwórstwa przemysłowego mimo, iż w czerwcu 2021 r. spodziewano się niewielkiego (o 0,1%) wzrostu zamówień to w pozostałych miesiącach odnotowano jej spadek (od -0,2% w marcu 21 r. do -2,1% w marcu 2022 r.). W przypadku przedsiębiorstw zajmujących się handlem detalicznym odnotowano zmniejszenie się szacunkowej wielkości spodziewanych zamówień (od -5,0% w marcu 2021r. do -3,6% w marcu 2022 r.). W sektorze usług, po relatywnie korzystniejszej ocenie

(-3,1%) we wrześniu 2021 r. zauważono, że w marcu 2022 r. przedsiębiorcy. spodziewali się zmniejszenia zamówień o -15,9%. Podobną sytuację zaobserwowano w sektorze budownictwa, gdzie we wrześniu 2021 r. spodziewano się spadku zamówień o 0,3%, a w marcu 2022 r. aż o 11%!

Mimo, iż pytanie odnosiło się do oceny zmian w wielkości zamówień w porównaniu do sytuacji gdyby nie było pandemii to biorąc pod uwagę fakt realiów makroekonomicznych i geopolitycznych respondenci mogli mieć trudności z zachowaniem obiektywizmu w tej ocenie. **Istnieje prawdopodobieństwo (szczególnie w sektorze budownictwa), że ocena może uwzględniać niepewność związaną z rosnącą inflacją jak i systematycznie zwiększającą się stopą procentową kredytów.**

Tabela 4. Odsetek przedsiębiorstw według szacunkowego czasu przetrwania na rynku w sytuacji przedłużania się ograniczeń przedsięwziętych przez władze państwowe w celu zwalczania koronawirusa

Wyszczególnienie	mniej niż 1 miesiąca					około 1 miesiąca					2-3 miesiące					4-6 miesięcy					powyżej 6 miesięcy				
	03.21	09.21	06.21	12.21	03.22	03.21	09.21	06.21	12.21	03.22	03.21	09.21	06.21	12.21	03.22	03.21	06.21	09.21	12.21	03.22	03.21	06.21	09.21	12.21	03.22
przetwórstwo przemysłowe	2,30	5,10	0,00	2,60	8,50	11,40	12,90	14,80	8,70	12,80	18,20	28,80	19,90	28,90	33,50	35,40	23,20	17,20	24,10	17,00	32,70	42,10	36,00	35,70	28,20
budownictwo	0,00	0,00	3,50	7,30	7,10	2,50	0,00	9,70	15,70	7,50	50,10	19,70	43,90	0,00	22,90	29,50	3,10	23,40	30,30	11,00	17,90	39,80	56,90	46,70	51,50
handel hurtowy	0,80	1,80	0,00	4,00	0,00	4,10	4,00	2,10	3,00	5,20	15,90	10,00	9,50	25,00	68,80	10,90	17,00	10,20	33,00	10,20	68,30	71,40	74,00	36,00	15,80
handel detaliczny	2,10	1,30	2,60	3,00	1,90	7,10	8,20	5,50	3,00	9,90	36,70	17,80	22,10	25,00	35,00	25,90	37,30	37,30	33,00	14,10	28,20	32,50	35,40	36,00	39,10
usługi	0,00	0,00	0,00	3,60	0,00	0,00	0,00	3,10	0,00	2,60	22,10	17,90	25,30	17,00	5,10	8,80	5,20	14,30	9,80	23,00	69,10	66,40	67,80	69,60	69,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

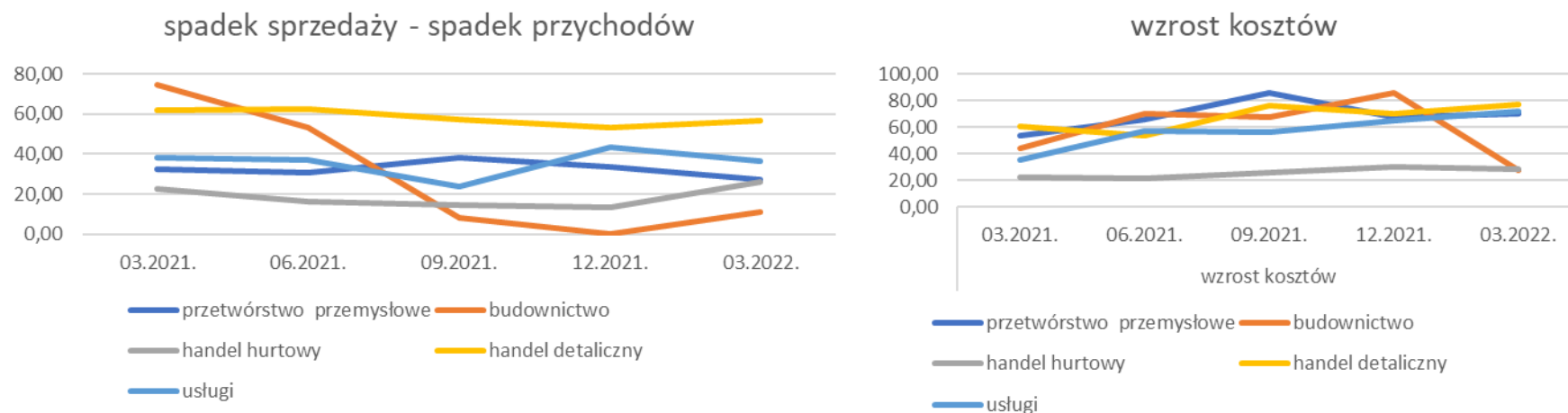
Gdyby ograniczenia podjęte przez władze państwowe przedłużały się, to najmniej problemów z dalszym funkcjonowaniem na rynku miałyby firmy usługowe. Około 70% z nich deklaruje możliwość funkcjonowania ponad 6 miesięcy mimo przedłużających się ograniczeń w prowadzeniu działalności. Powyższa ocena może mieć związek z najwyższym odsetkiem pracy wykonywanej zdalnie przez pracowników tego sektora (tabela 2.). Około połowa firm z sektora

budownictwa zadeklarowała, że także mogłaby funkcjonować przez ponad pół roku. Jednakże budzi niepokój wskazanie, zarówno w grudniu 2021 r. jak i w marcu 2022 r., braku możliwości funkcjonowania przez okres dłuższy niż miesiąc około 7% firm z tego sektora, tym bardziej, że wcześniej nie odnotowano takich deklaracji.

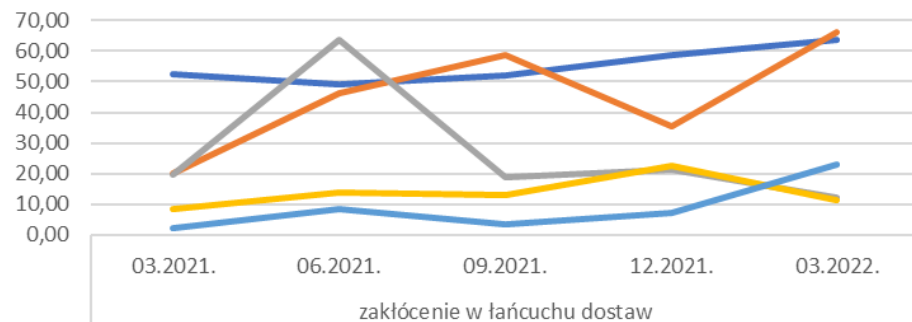
Największą różnicę w ocenie sytuacji zanotowano w marcu 2022 r. w przypadku przedsiębiorstw zajmujących się handlem hurtowym. Zarówno w marcu jak i we wrześniu 2021r. możliwość funkcjonowania ponad 6 miesięcy deklarowało około 70-75% z nich, po czym, w grudniu 2021 r. zanotowano spadek niemal o połowę (z 74% do 36%), a w marcu 2022 r. odnotowano kolejny spadek do poziomu 15,8%. Według respondentów z tej branży możliwy okres ich funkcjonowania skrócił się do około 2-3 miesięcy. **Skrócenie okresu funkcjonowania z 4-6 do 2-4 miesięcy zauważono także wśród firm zajmujących się przetwórstwem przemysłowym, ponadto niemal trzykrotnie zwiększył się udział firm z tego sektora deklarujących możliwość funkcjonowania tylko do jednego miesiąca.**

Można sądzić, że oceny respondentów co do szacunkowej długości czasu w jakim przetrwałyby badane przedsiębiorstwa były podyktowane nie tylko zaobserwowanymi skutkami spowodowanymi pandemią koronawirusa, ale także ogólną sytuacją gospodarczą. Problem spadku sprzedaży/przychodów w największym stopniu zgłaszały przedsiębiorstwa z sektora budownictwa, co mogło być podyktowane m.in. z polityką monetarną (wzrost stóp procentowych powodujących ograniczenie możliwości finansowania zakupów na tym rynku). **Wzrost kosztów prowadzenia działalności to problem wielu przedsiębiorców.** Największy wzrost wskazań zanotowano wśród firm z sektora usług (z 34,9% do 71,9% r/r), przetwórstwa przemysłowego (z 54% do 70,5% r/r), w handlu detalicznym (60,2% do 77,5% r/r). W sektorze budownictwa po zwieszeniu dwukrotnie odsetka przedsiębiorstw, które odnotowały wzrost kosztów w grudniu (85,6%) w stosunku do marca 2021 r. (43,8%) to w marcu 2022 r. odsetek przedsiębiorstw, który odnotował wzrost kosztów zmniejszył się do poziomu 27,20%. Może to być spowodowane ochłodzeniem koniunktury w tym sektorze.

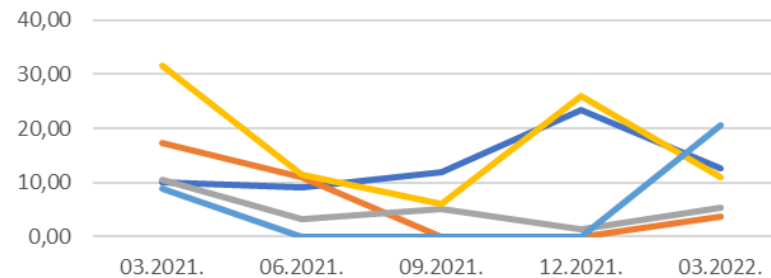
Wykres 1. Odsetek zaobserwowanych w ostatnich trzech miesiącach negatywnych skutków pandemii koronawirusa (%).



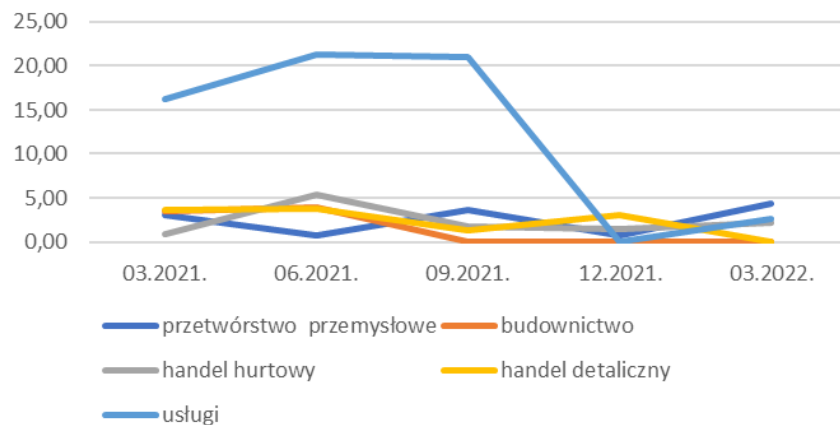
zakłócenie w łańcuchu dostaw



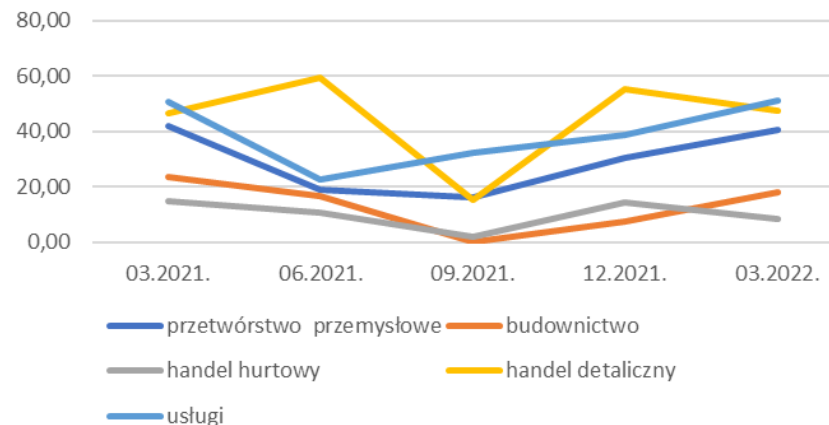
duże zaburzenia organizacyjne w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa



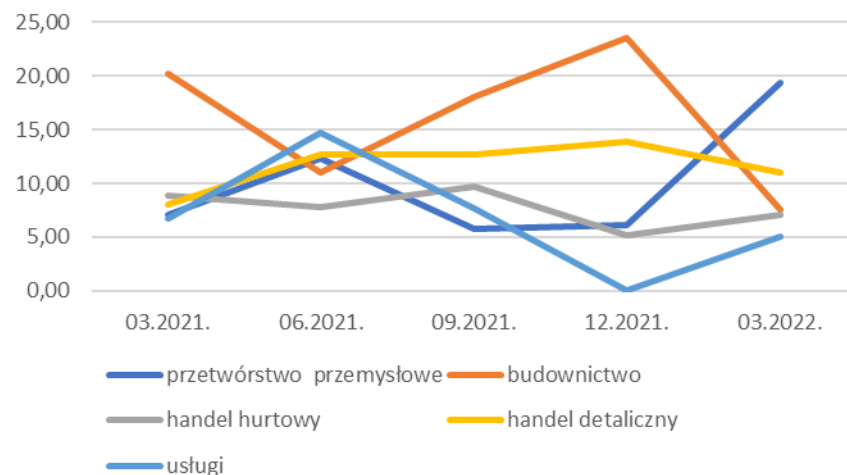
ograniczenia w prowadzeniu działalności (lockdown)



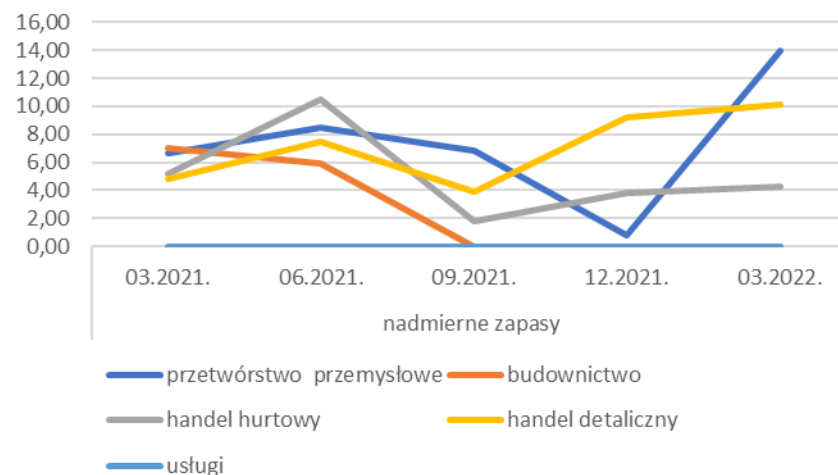
brak pracowników (kwarantanna, opieka, choroba)



problemy z bieżącym finansowaniem



nadmierne zapasy



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zakłócenia w łańcuchu dostaw dotyczą przede wszystkim firmy z sektora przetwórstwa przemysłowego i budownictwa (około 2/3 z nich odnotowało problemy w ostatnich trzech miesiącach). Na uwagę zasługuje **niemal dziesięciokrotny wzrost przedsiębiorstw zgłaszających problemy z tego tytułu odnotowany w przypadku firm usługowych** (z 2,2% do 23% r/r.).

Zakłócenia organizacyjne w funkcjonowaniu przedsiębiorstw są rzadziej zgłaszane przez respondentów, szczególnie w sektorze przetwórstwa przemysłowego i handlu detalicznego. **Wyjątek stanowi sektor usługowy, gdzie zaburzenia organizacyjne pojawiły się dopiero w 2022 r.** Jednakże może to wynikać ze zwiększonej absencji pracowników (do 51,45 w marcu 2022 r.) oraz zmniejszenia odsetka osób wykonywujących prace zdalnie.

Ograniczenie dyspozycyjności pracowników spowodowanej kwarantanną, koniecznością opieki nad innymi osobami bądź urlopami dotknęło w ostatnich trzech miesiącach też przedsiębiorców z sektora handlu detalicznego (47,7%) oraz przetwórstwa przemysłowego (40,4%). W najmniejszym stopniu (8,5%) problem odnotowały przedsiębiorstwa zajmujące się handlem hurtowym.

Jak wynika z ocen respondentów ograniczenia prowadzenia działalności tzw. **lockdown w największym stopniu dotykał przedsiębiorstwa z sektora usług**, szczególnie w czerwcu i we wrześniu 2021 r., gdy ten problem zgłaszało około 21% z nich. Natomiast w marcu 2022 r. już tylko 2,6% z nich borykało się z problemami na skutek *lockdown'u*.

W marcu 2022 r. więcej firm zgłosiło problemy z bieżącym finansowaniem z sektora przetwórstwa przemysłowego (19,4% gdy w marcu 2021 r. zanotowano tylko u 7,1% firm), usług i handlu hurtowego. W przypadku przedsiębiorstw z sektora handlu detalicznego ocena w marcu 2022 r. była lepsza niż w poprzednich odczytach (12,7% we wrześniu i 13,9% w grudniu 2021 r.). Na bieżącą ocenę możliwości finansowania w tych sektorach mogą przekładać się odnotowane nadmierne zapasy w 14% przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego i 10,10% przedsiębiorstw zajmujących się handlem detalicznym, które są konsekwencją zaburzeń w łańcuchach dostaw, które najbardziej dotknęły przedsiębiorstwa właśnie z tych sektorów.

Tabela 5. Szacunkowa zmiana zatrudnienia w relacji do poprzedniego miesiąca (%)

Wyszczególnienie	przetwórstwo przemysłowe	budownictwo	handel hurtowy	handel detaliczny	usługi
03.2021.	0,40	1,50	-1,10	-2,10	-0,80
06.2021.	-0,10	3,80	-1,10	-1,30	-1,40
09.2021.	0,00	0,80	-4,00	0,60	-0,20
12.2021.	-0,50	-0,03	-1,40	-0,80	-4,70
03.2022.	0,00	-1,20	-0,30	-1,70	1,60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mimo iż badania wskazują, że stopa bezrobocia zarówno w Polsce jak i w województwie kujawsko-pomorskim maleje (<https://kpfr.pl/wp-content/uploads/aktualnosci-komentarze-ekspertow/post/Raport-region-praca-luty-2022-M-Geise.pdf>), to **deklarowane przez badane jednostki zmiany w zatrudnieniu wskazują na planowaną redukcję. Wyjątek stanowi branża usługowa, która jako jedyna zadeklarowała w marcu 2022 r. wzrost zatrudnienia.**

Z danych zawartych w tabeli 5. wynika, że **relatywnie stabilnym zatrudnieniem charakteryzują się jednostki specjalizujące się przetwórstwem przemysłowym**. Po dobrej passie w budownictwie zauważamy nie tylko większe obawy związane z wielkością zamówień, zakłóceniem w łańcuchu dostaw, ale także skrócenie szacunkowego czasu „przetrwania” przedsiębiorstwa na skutek przedłużających się ograniczeń w prowadzeniu działalności. Oceny te prawdopodobnie kształtowane są nie tylko zagrożeniami wynikającymi z pandemii koronawirusa, ale także sytuacją polityczno-gospodarczą, która ma swoje przełożenie na plany zatrudnienia. Po szacowanej niewielkiej korekcie (-0,3%) zgłoszonej w grudniu 2021r. w marcu 2022 r. zadeklarowano zmniejszenie zatrudnienia o 1,2%. Jest to niepokojące ze względu na to, że marzec powinien charakteryzować się planami wzrostu zatrudnienia ze względu na rozpoczęcie nowego sezonu w tej branży.

Podsumowując należy wziąć pod uwagę, fakt, że badanie było przeprowadzone kilkanaście dni po rozpoczęciu zmasowanych ataków Rosjan w Ukrainie i mimo, iż dotyczyło skutków pandemii koronawirusa, można obawiać się, że odpowiedzi respondentów nie były obiektywne. Mogły częściowo odzwierciedlać niepewność przedsiębiorców związaną ze skutkami ekonomicznymi wojny w Ukrainie. To może tłumaczyć spadek optymizmu przedsiębiorców w sytuacji wygaszania ograniczeń związanych z pandemią koronawirusa.

DLA REGIONALNEGO OBSERWATORIUM GOSPODARCZEGO OPRACOWAŁA:

DR MARYLA BIENIEK-MAJKA

KATEDRA EKONOMII

UNIwersytet KAZIMIERZA WIELKIEGO W BYDGOSZCZY